

When Plans to Do Something Bad Result in Something Good

Rabbi Michael Taubes

1. בראשית פרשת ויחי פרק ג

(יט) ויאמר אלהים יוסף אל תיראו כי התחת אלהים אני:

(כ) ואתם חשבתי עלי רעה אלהים חשבה לטובה למען עשה פיוס הנה להחית עם רב:

(כא) ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לבם:

2. רש"י בראשית פרשת ויחי פרק ג

(יט) כי התחת אלהים אני - שמא במקומו אני, בתמיה, אם הייתי רוצה להרע לכם, כלום אני יכול, והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה והקב"ה חשבה לטובה, והיאך אני לבדי יכול להרע לכם:

3. אור החיים בראשית פרשת ויחי פרק ג

(כ) ואתם חשבתם וגו' אלהים חשבה לטובה. והרי זה דומה למתכוון להשקות חבירו כוס מות והשקהו כוס יין שאינו מתחייב כלום והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים:

4. בראשית פרשת ויגש פרק מה

(ה) ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחנה שלחני אלהים לפניכם:

(ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר:

(ז) ושלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה:

(ח) ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישמיני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מצרים:

5. ר' יוסף בכור שור בראשית פרשת ויגש פרק מה

(ה) אל תעצבו וגו' כי למחיה לכם ולכל העולם שלחני אלהים וגזירת המקום היתה, ואם כיוונתם לאכול בשר חזיר ועלה בידכם בשר טלה, כי "לא יאונה לצדיק כל און"2, ובזאת ניכר כי הקב"ה חפץ בכם ומגלגל טובות על ידכם.

6. משלי פרק יב

(כא) לא יאנה לצדיק כל און ורשעים מלאו רע:

7. רש"י משלי פרק יב

(כא) לא יאונה לצדיק - לא יארע לא תזדמן לו עבירה בלי דעת:

8. רבינו יונה משלי פרק יב

(כא) לא יאונה לצדיק כל און. השי"ת שומר את הצדיק מן השגאות, גם יעזרהו להתגבר על יצרו, כאשר אמרו ז"ל55: אדם שומר את עצמו מן העבירה פעם ראשונה ושניה, מכאן ואילך הקב"ה שומר, שנאמר: "רגלי חסידיו ישמור" (שמואל - א ב, ט).

9. שמואל א פרק ב

(ט) רגלי חסידו חסידיו ישמר ורשעים בחשך ידמו כי לא בלח יגבר איש:

10. במדבר פרשת מטות פרק ל

(יא) ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבעה:

(יב) ושמע אישה וקשר לה לא הניא אתה וקמו כל נדריה וכל אסר אשר אסרה על נפשה יקום:

(יג) ואם הפר יפר אתם אישה ביום שמעו כל מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם ויקנוק יסלח לה:

11. רש"י במדבר פרשת מטות פרק ל

(יא) ואם בית אישה נדרה - בנשואה הכתוב מדבר:

(יד) כל נדר וכל שבועת אסר וגו' - לפי שאמר שהבעל מפר, יכול כל נדרים במשמע, תלמוד לומר לענות נפש, אינו מפר אלא נדרי ענוי נפשה בלבד. והם מפורשים במסכת נדרים (דף עט א):

12. ספרי במדבר פרשת מטות פסקא קנד

וה' יסלח לה, הרי שנדרה ובטלה בלבה והלכה ועשתה מזידה מנין שצריכה סליחה ת"ל וה' יסלח לה והרי דברים ק"ו אם הנדרים המופרים צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרין. משלו משל למה הדבר למתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה צריך סליחה ק"ו למתכוין לאכול ואכל. והרי דברים ק"ו אם נדרין המופרין צריכין סליחה ק"ו לנדרים שאין מופרין.

13. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד א

מתני'. האשה שנדרה בנזיר, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים - ה"ז סופגת את הארבעים. הפר לה בעלה, והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים - אינה סופגת את הארבעים; רבי יהודה אומר: אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות.

14. רש"י מסכת נזיר דף כג עמוד א

הרי זו סופגת את הארבעים - מפרש לה לעיל (נזיר/ כא):

רבי יהודה אומר תספוג מכת מרדות - אם לא נתחייבה במלקות מן התורה תהא לוקה מכות מדרבנן כדי להוכיחה שלא תהא מזידה.

15. תוספות מסכת נזיר דף כ עמוד ב

הרי זו סופגת את הארבעים - בגמ' (דף כא): מסיק שלא היפר לה בעלה ופשיטא הוא ומשום דקא בעי למיתני סיפא ואינה סופגת וכו' דהוי חידושא אע"ג דנתכוונה לאיסורא כיון דעלה בידה היתר אינה סופגת תנא נמי רישא וסופגת.

16. רמב"ם הלכות נדרים פרק יב

הלכה יח

... נדרה והפר לה האב או הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון הרי זו פטורה ואע"פ שנתכוונה לאסור הואיל ונעשה ההיתר פטורה ועל זה נאמר וה' יסלח לה...

17. כסף משנה הלכות נדרים פרק יב

הלכה יח

ומ"ש ומכין אותה מכת מרדות. שם דברי ר' יהודה ומשמע לרבינו דלאו לאיפלוגי אתא אלא לפרש דברי ת"ק:

18. חידושי הגרי"ז מסכת נזיר דף כג עמוד א

[ד] גמ' ת"ר אישה הפרם וה' יסלח לה באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, שהיא צריכה כפרה וסליחה וכו', כיוצא בדבר אתה אומר, ולא ידע ואשם ונשא עונו. והנה בפשטות הגמרא משמע דילפינן מוה' יסלח לה, שצריכה כפרה על שנתכוונה לאכול בשר חזיר וכו', אבל הרמב"ם בהל' נדרים (פי"ב הלי"ח) כתב נדרה והפר לה האב או הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון הרי זו פטורה ואע"פ שנתכוונה לאיסור הואיל ונעשה ההיתר פטורה, וע"ז נאמר וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה, ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור, ומשמע מדבריו דלולי הכתוב הו"א דלוקה מפני שנתכוונה לאיסור, וצריכים לומר דבאמת בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה יש כאן מעשה איסור אלא דילפי' מקרא דליכא חיוב מלקות, ובזה ניחא הא דקאמר רבי יהודה אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות, והיינו כיון דיש כאן מעשה איסור נהי דגזייה"כ דפטורה ממלקות מ"מ תספוג מכת מרדות, דמעשה איסור איכא לגבי זה, ולפי"ז נמצא דהא דצריכה כפרה וסליחה אינו רק משום מחשבה לעשות איסור אלא באמת יש כאן מעשה איסור, ולכן ניחא דהיכא דרק חשבה במחשבה לאכול דבר אסור, לא באופן זה דנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אינה צריכה כפרה, דהא דצריכה כפרה אינו משום המחשבה לעשות איסור אלא שנקרא באמת מעשה איסור אע"פ שהיה בשר טלה, אלא דילפינן מהקרא פטור ממלקות, וכן מבואר בספרי זוטא פ' מטות דילפינן מוה' יסלח לה פטור ממלקות, ולפי שיטת הרמב"ם רבי יהודה לא פליג אחכמים אלא מפרש דעל מכת מרדות ליכא פטור. [וכ"כ הכ"מ שם].

19. ספרי זוטא פרק ל

(ו). וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה, הפר ולא ידעה והזידה ועברה עליהן מניין שהיא פטורה ת"ל וה' יסלח לה...

20. שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדרים סימן רלד

סעיף כח

אין האב והבעל מפירין קודם שתידור, אבל משנדרה מפירים, אף על פי שלא חל הנדר, ואפילו שלא בפניה. הגה: מה וי"א דוקא נדר שתלוי בזמן, דממילא חייל, אבל אם תלוי במעשה לא יוכל להפר עד שיחול (רבינו ירוחם סוף נכ"ז בשם רבינו יונה).

21. ביאור הגר"א יורה דעה סימן רלד

(סז) (ליקוט) ואפי' שלא בפניה. ממ"ש (נזיר כ"ג א' וש"מ) הפר בעלה ולא ידעה כו' (ע"כ):

22. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד א

ת"ר: אישה הפרם וה' יסלח לה - באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, שהיא צריכה כפרה וסליחה. וכשהיה מגיע ר"ע אצל פסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה - טעון כפרה וסליחה, המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר - על אחת כמה וכמה!

23. רש"י מסכת נזיר דף כג עמוד א

ת"ר אישה הפרם וה' יסלח לה - במה הכתוב מדבר אם באשה שנדרה והפר לה בעלה סליחה זו למה אלא כו' ע"כ באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר דהא כבר כתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה דהיינו שהפר לה בידיעתה. מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה - גרסי'.

24. תוספות מסכת נזיר דף כג עמוד א

באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר - דאי ידעה אמאי צריכה סליחה וכפרה לכפר.

25. בית הבחירה (מאירי) מסכת נזיר דף כג עמוד א

אסור לאדם להדריך יצרו לשום הרהור עבירה שההרהור מביא לידי מעשה וכל שהרהר בעבירה והשביע את יצרו מצד הרהורו אף על פי שנזדמן לידו דבר היתר הואיל ועשה מעשה במחשבת עבירה עון הוא וצריך כפרה... והוא שאמרו כאן אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר והיפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה והולכת ושותה יין ומיטמאה למתים ואע"פ שהפר לה בעלה צריכה כפרה ה"ד וה' יסלח לה...

26. בית הבחירה (מאירי) מסכת נדרים דף פב עמוד ב

האשה שנדרה ועברה על נדרה - הפר לה והיא לא ידעה ועברה על נדרה אינה לוקה הואיל וכבר הופר נדרה אע"פ שלא ידעה בהפרתו אלא שסרך עבירה בידה אחר שנתכונה לעבור מעתה...

27. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לט עמוד ב

מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה.

28. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מ עמוד א

מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר: און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה', ואלא מה אני מקים הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם? מחשבה שעושה פרי - הקב"ה מצרפה למעשה, מחשבה שאין בה פרי - אין הקב"ה מצרפה למעשה.

29. רש"י מסכת קידושין דף מ עמוד א

מחשבה שעושה פירות - שקיים מחשבתו ועשה. מצרפה למעשה - ונפרעים ממנו אף על המחשבה.

30. תהלים פרק טו

(יח) אָנֹן אִם רְאִיתִי בְּלִבִּי לֹא יִשְׁמַע אֲדֹנָי:

31. רד"ק תהלים פרק טו

(יח) און אם ראיתי בלבי. כלומר, אפילו אם ראיתי בלבי און לעשותו, אעפ"י שהוא נגד האל כאילו הוצאתיו בשפתי, לא שמע אותו. כלומר, לא חשבו לי לעון, שהמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה אלא א"כ באמונת האל:

32. מצודת דוד תהלים פרק טו

(יח) און וגו' - אף כשראיתי בלבי און ר"ל אף אם חשבתי לעשות און מה עכ"ז לא ישמע ה' ר"ל עשה עצמו כאלו לא ישמע ולא יודע מחשבתי כי אינו מצרף מחשבה רעה למעשה ולא דחה את תפלתי בעבור המחשבה ההיא:

33. ירמיהו פרק ו

(יט) שְׁמַעֵי הָאָרֶץ הִנֵּה אֲנֹכִי מְבִיא רָעָה אֶל הָעָם הַזֶּה פְּרִי מַחְשְׁבוֹתֵם פִּי עַל דְּבַרִּי לֹא הִקְשִׁיבוּ וְתוֹרָתִי נִימְאָסוּ כֹּה:

34. רד"ק ירמיהו פרק ו

(יט) פרי מחשבותם - אינו אומר שיענישם על המחשבה לכד אלא על מעשיהם שהם פרי מחשבותם שהם חושבים שאין אני רואה מעשיהם לפיכך הולכים אחר לבם למלאות תאותם:

35. בית הבחירה (מאירי) מסכת קידושין דף לט עמוד ב

לעולם יזהר אדם שלא להרהר בעבירה שאע"פ שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה כלומר שאין נענש בה כאלו עשה מעשה מכל מקום נענש הוא עליה אחר שהוא מכויין בהרהורו לכוננת עשיית העבירה ושלא נמנע מעשייתה מצד כבישת יצרו אלא שלא נזדמן לידו להוציא הרהורו לפועל:

36. חיבור התשובה למאירי - משיב נפש מאמר א פרק ז

... ויש בחלק המחשבה צד אחר שהוא צריך מחילה על דעת כלם לפי מה שאמרו ז"ל והוא, במי שחשב לעשות עברה ועשה מעשה במחשבת עברה אלא שנזדמן שהיה המעשה מותר, כענין מי שגמר בדעתו לאכול חלב והוציא מחשבתו למעשה אלא שנזדמן שהיתה אותה חתכה של שומן, אבל שהוא אכלה במחשבת חלב, צריך הוא סליחה ומחילה על מחשבתו, ויתבאר זה ממה שאמרו במסכת קדושין על אמרם ז"ל אישה הפרם ויי יסלח לה, שבא העיון על זה מה הוצרכה זו לסליחה אחר שאישה הפרם, וכבר נתן לו השם רשות בזה, ואמרו במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא אינה יודעת שהפר לה והיתה שותה יין ומטמאה למתים, וכשהיה ר' עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ואומר, ומה המתכון להעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך כפרה המתכון להעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה, הנה שעם היות המעשה דבר לא יחויב עליו, צריך סליחה על רוע הבנה אחר שעשה מעשה בכונה ההיא...

37. במדבר פרשת שלח פרק טו

(כו) וְנִסְלַח לְכָל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַר הָגָר בְּתוֹכְכֶם פִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁגְגָה:

38. תוספות מסכת נדרים דף כג עמוד ב

ואת דרשת ליה בפירקא - ... ומה שנהגו לומר אחר כל נדרי וכו' ונסלח לכל עדת זהו לפרש כשידור אדם לאחר מכאן ולא יזכור לתנאי של ביטול דכל נדרי ויעבור על נדרו הרי זה צריך כפרה וסליחה אע"ג שאותו מבטל כאן שלא ידע כשעבר כדאמרינן (נזיר דף כג.) גבי אשה הרי שנדרה והפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין הרי היא צריכה כפרה וסליחה...

39. ערבי נחל בראשית ויחי - דרוש ה

ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלהים אני ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה (ג, יט - כ). יובן, במה שמצינו (קדושין מ א) שלפעמים אדם נענש על מחשבה רעה. והטעם מסתברא, כי מאחר שהש"י יודע מחשבות, א"כ כך נחשב המחשבה לחטא כמו המעשה,

משא"כ בין אדם לחבירו ודאי אפילו יחשוב לחבירו רעה, כל שגומל לו טובות ודאי אינו נענש, כי מה מזיק מחשבתו אחר שע"י זה אין מגיע לחבירו נזק ולא עצבון, אחר שאינו יודע מחשבתו רק מעשיו מכיר, והלא מעשיו טובים לו. והיינו דקאמר, התחת אלהים אני, ולכן מאחר שאתם רק חשבתם לרעה אבל באמת אלהים חשבה לטובה, וא"כ לא חטאתם נגדי רק במחשבה, אבל המעשה היה טוב לי, ומאחר שאיני תחת אלהים אין לכם לירא וק"ל.

40. כלי חמדה בראשית פרשת ויחי

(ד) ולהצדיק את הצדיק שלא יהי דבריו הקדושים תמוהין ומופלאין כ"כ נלענ"ד בכוונתו דאע"ג דפליגי רבה ורבא אי אזלינן בתר מחשבתו או בתר מעשיו היינו דוקא בעבירה שבין אדם למקום כיון דלהקב"ה אין נפ"מ או מחשבה או מעשה שהכל גלוי לפניו לכן אע"פ שאין הקב"ה מצרף מחשבה גרידא מ"מ כשעושה אותה בפועל הוי עבירה גמורה ושפיר י"ל דאזלינן בתר מחשבתו ואפי" למאן דס"ל דאזלינן בתר מעשיו יינו שיהי חיוב גמור אבל עכ"פ צריך כפרה משא"כ בעבירה שבין אדם לחבירו שעיקר הכוונה באיסור זה מפני שהרע לחבירו מפני זה אסרה זה התורה"ק לכן בזה כ"ע מודים דאם המעשה הוא טוב ואדרבה נצמח מזה טובה לחבירו אזלינן בתר מעשיו ואע"ג דזה פשוט דגם המחשבה הוא איסור ומקרא מלא דיבר הכתוב לא תשנא את אחיך בלבבך מ"מ כשעשה איזהו מעשה רע לחבירו ונתגלה שזה הוי מעשה טובה וגם חבירו מודה לזה שאם הוי יודע תחילת מעשה זה הוי מקבל עליו בלב שלם מה שעושה לו זה שוב אין עליו עונש אף בדיני שמים כיון דאדרבה חבירו מחזיק לו טובה על זה שעשה לו שנצמח מזה ישועה וכיון שכן אין לו עונש על מה שרצה לעשות לחבירו כיון דשורש האיסור שלא להרע לחבירו וחבירו ה"ה מרוצה ומקבל נחת עתה ממעשיו של זה ואין ללמוד מעבירה שבין אדם למקום לעבירה שבין אדם לחבירו וזה נראה נכון בכוונתו ז"ל...

41. שו"ת בית יצחק יורה דעה א סימן ח

ח. הנה בעיקר הדין המבואר במס' נזיר בנתכוין לדבר איסור ועלה בידו דבר היתר חייב מכות מרדות...נ"ל הטעם דשם בנתכוין לדבר עבירה ועשה מצוה פטור לגמרי משא"כ בנתכוין לדבר עבירה ועשה דבר הרשות חייב מכות מרדות... ובהכי אולי יש ליישב מה שהקשה לי חכם אחד באור החיים סוף פרשת ויחי במקרא דאתם חשבתם עלי רעה שכ' הרי זה דומה למתכוין להשקות חבירו כוס מות והשקוהו כוס יין שאינו מתחייב כלום והרי הם פטורים וזכאים הם גם בדיני שמים. והדברים תמוהין דהרי בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך כפרה וילפינן מקרא דאשה הפרם וד' יסלח לה. ואיך כ' שהם פטורין וזכאים גם בדיני שמים. להנ"ל י"ל כמו דבעבירה לשמים כשנתכוין לעבירה ועשה מצוה פטור וא"צ כפרה. ה"ה כשנתכוין להרע לחבירו ועשה לו טובה פטור וזכאי אף בדיני שמים... [והנה בדברי האור החיים י"ל עוד לפמ"ש בספ' דעת קדושים להגאון בעה"מ ושב הכהן דרוש א' דאף דבעבירות שבין אדם לחבירו אין יו"כ מכפר מ"מ אם לא חטא רק במחשבה מיקרי זאת בין אדם למקום ויו"כ מכפר ע"ש. א"כ הן הדברים כיון דל"ה רק מחשבה לרעה כבר כיפר יו"כ]...

42. ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז

(ל) כי ביום הנהי כפר עליכם לטהר אתכם מפל חטאתיכם לפני יקנך תטהרו:

43. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פה עמוד ב

משנה. - ... עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו. דרש רבי אלעזר בן עזריה: מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו...

44. רמב"ם הלכות תשובה פרק ב

הלכה ט

אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין אלא על עבירות שבין אדם למקום כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן, אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו, אע"פ שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו, אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו...

45. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכיפורים סימן תרו

סעיף א

עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שיפייסנו; אפילו לא הקניטו אלא בדברים, צריך לפייסו...

46. חפץ חיים לשון הרע כלל ג

ו. ודע דאפילו אם לא בא על ידי הלשון הרע שלו שום רעה להאיש ההוא, כגון שלא קבלו השומעין את דבריו, וכיוצא בזה, אף - על - פי - כן מכלל לשון הרע לא נפקא, וצריך כפרה. ויותר מזה דאפילו אם הוא משער לכתחלה שלא יבוא להנידון שום רעה על - ידי דיבורו, אף על פי כן אסור לו לספר בגנותו.

47. חפץ חיים לשון הרע - באר מים חיים - הערות כלל ג

** הגה"ה. ... דהלא לענין שאר איסורים שבין אדם לחבירו כמו גזל ועושק וכיוצא בזה, אם ירצה לגזול ולעשוק את חבירו ולא יעלה בידו, בודאי אין בידו עון גזל ועושק, מה שאין כן בזה אף אם לא אהנו מעשיו אינו יוצא מכלל עון לשון הרע וכמו שכתבנו מהגמרא דעל זה היה בא המעיל לכפר, ועל כרחק משום דעצמיות הדבור של גנות על חבירו הוא עון בפני עצמו, לבד מה שלפעמים מסובב על - ידי זה היזק לחבירו...

48. דברים פרשת כי תצא פרק כד

(יט) פי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר לתום ולאלמנה יהיה למען יברכה יקוק אלהיך בכל מעשה ידיך:

49. רש"י דברים פרשת כי תצא פרק כד

(יט) למען יברכה - ואף על פי שבאת לידו שלא במתכוין, קל וחומר לעושה במתכוין. אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה:

50. ספרי דברים פרשת כי תצא פסקא רפג

אמר רבי אלעזר בן עזריה מנין למאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה תלמוד לומר לגר ליתום ולאלמנה יהיה, והלא דברים קל וחומר אם מי שלא נתכוון לזכות וזכה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה המתכוון לזכות וזכה על אחת כמה.

51. תהלים פרק קיב

(ט) פזר נתן לאביונים צדקתו לעד קרנו תרום בכבוד:

52. מסכתות קטנות מסכת כלה פרק א

הלכה כא

מה יעשה אדם ויהיו בניו עשירים, יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו. ואלו הן חפצי שמים, יפזר מעותיו לעניים, שנאמר פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד. אמרו עליו על ר' טרפון שהיה עשיר גדול, ולא היה נותן מתנות לאביונים, פעם אחת מצאו עקיבא, אמר לו רבי רצונך שאקח לך עיר אחת או שתים, אמר לו הן, מיד עמד ר' טרפון ונתן לו ארבעת אלפים דינרי זהב, נטלן ר' עקיבא וחילקן לעניים, לימים מצאו ר' טרפון, אמר לו, עקיבא, היכן העיירות שלקחת לי, תפסו בידו והוליכו לבית המדרש, והביא ספר תהלים והניחו לפניו, והיו קורין והולכין עד שהגיעו לפסוק זה, פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד, עמד ר' טרפון ונשקו על ראשו, אמר לו רבי אלופי, רבי בחכמה, ואלופי בדרך ארץ...

53. שו"ת מהרי"ט חלק א סימן קכז

...מכל מקום כל שעניים נהנים מנכסיהם זכות הוא להם כאותה שאמרו הרי שנפלה סלע מכיסו ומצאה עני ונתפרנס בה זכות הוא...

54. משנה מסכת אבות פרק א

משנה ג

אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשיין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשיין את הרב שלא על מנת לקבל פרס...

55. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ח עמוד א - עמוד ב
והתניא: האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאהיה בן העולם הבא –
הרי זה צדיק גמור.

56. רש"י מסכת פסחים דף ח עמוד ב
הרי זה צדיק גמור - בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו
שיזכה בה לעולם הבא או שיחיו בניו.

57. תוספות מסכת פסחים דף ח עמוד ב
שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור - והדתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו בכה"ג
שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור וכן משמע
בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף י:).

58. אהבת ציון דרוש י
... אמנם בעשיית צדקה מועיל המעשה אף בלי מחשבת מצוה כמו דאמרינן (פסחים ח' ע"א) האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי
זה צדיק גמור, ואאמ"ו הגאון זצ"ל נתן טעם לזה למה בכל המצות צריך לעשות המצוה לשם שמים ולא על מנת לקבל פרס ובמצות צדקה
הוא צדיק גמור אם נותן על מנת שיחיה בני, ואמר אאמ"ו הגאון זצ"ל שכל מצות ה' אם אינו עושה לשם מצוה אין בו ממש ואינו עושה
כלום דהא אם נטל לולב או מניח תפילין וציצית ולולא שיש בו מצות הבורא ב"ה אשר צוה לעשות דבר זה אין במעשה הזה שום תועלת
מצד עצמותו רק המצוה במה שמקיים מצוה הבורא ב"ה אשר צונו לעשות כן אותו קיום המצוה גורם חשיבות ויקר תפארת המעשה ולכן
אם אינו עושה לשם מצוה אין בו ממש, אבל בנתינת צדקה אף שאין בו מחשבת מצוה אפ"ה יש תועלת ופעולה בעשיתו דהא העני נהנה
ממנו ואין חילוק להעני אם מקבל אותה צדקה לשמה או לא...

59. נחל יצחק הקדמות פתח השער (כרך ג)
טו. ולדברי הנו"ב דצדקה בלא לשמה דינו כמו לשמה, א"כ גם בצדקה שלא לשמה זוכה לשכר הנצחי ועל השמים חסדך, וזה שאמר
במעלות הצדקה פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד, דבמפור לאביונים צדקתו אף דמכוון להנאתו וטובתו החוזרת
לעצמו, מ"מ עומדת לעד דשכרו נצחי, ומפרש אף דקרנו תרום בכבוד, דעושה צדקה למען כבודו שיהיה מכובד בשביל זה, עכ"ז עומדת
לעד ושכרו כמו כל שכר המצות בלשמה...

60. שו"ת בית הלוי דרושים דרוש לצדקה
... ובזה יתבאר לנו סברא מחודשת במה דכתבו רבותינו האחרונים דמצות צדקה מהני גם שלא לשמה יותר מבכל שארי מצות דמה איכפת
לי לעני המקבל במחשבתו של הנותן כיון דבין כך וכך מגיע לו עכ"פ הטובה ממנו...

61. חפץ חיים - אהבת חסד חלק ב - הערות פרק כג
הגה"ה - ולכאורה הסוגיא תמוה דכאן קרי ליה צדיק גמור ובדף נ' בפסחים אר"י א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא
לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה משמע אבל זה גופא איננה מצוה גמורה... וא"ל דלענין צדקה וחסד כיון שהעני מקבל הטובה לא
בעינן כונה כלל...

62. שו"ת הרשב"א חלק א סימן יח
שאלת למה אין מברכין על המצות כולן כגון המלוה את חברו והטוען עמו וכיוצא בהן.
תשובה זו שאלה עמוקה ודבר שעמדו עליו הראשונים זצ"ל ונסתבכו בו הרבה מפני מה מברכין על מקצתן ואין מברכין על כולן ואי זו
שמברכין עליה ואי זו שאין מברכין עליה. ואין הענין תלוי בטעם אחד שאתן לך כלל אחד בהם. אלא כל מצוה שאין בה מעשה אין מברכין
עליה כגון השמטת כספים וכיוצא בהן. וכן אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה. מפני שאפשר שלא יתמצא בה חברו
ונמצא מעשה מתבטל. כגון מתנות עניים והלואת הדלים ונתינת צדקה והענקה וכיוצא בהם...

63. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן נד

...תו כתב פר"מ אמ"ש רשב"א בתשו' הנ"ל כל מצוה שאינה נגמרת מבלי סיוע אדם אחר אינו מברך ומשו"ה אין מברכין על הצדקה וכיוצא דאילו אמר המקבל לא בעינא לקבולי ליכא מצוה ע"ש... והוקשה לפר"מ מברכת אירוסין דאי אמרה לא בעינא להתקדש לו ליכא מ"ע דהיא לא מיפקדא אפריה ורביה ואפ"ה מברכין, במ"כ לא דק בקו' זו דכוונת רשב"א כל מצוה שהיא לטובת חבירו ואם ירצה חבירו שלא לקבל כאן טובה אין כאן מצוה, משא"כ פריה ורביה שאינו לטובת האשה אלא חוב שהטיל עליו הקב"ה להמציא לו אשה שתינשא לו ואם לא ימצא הרי הוא חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה ובכל מ"ע אם יאנס ויעכבוהו גוים או לסטים או לא ימצא אתרוג ותפילין וכן כיוצא בזה אין זה בכלל דברי רשב"א... דמצוה שבין אדם לחבירו אין מברכין דאי אמר חבירו לא בעינא אין כאן מצוה, משא"כ בין אדם למקום אפילו צריך לזה חבירו מ"מ אפילו אמר לא בעינא לא נאמר שאין כאן מצוה אלא שנאנס ולא מצא מקום לקיים מצוה וכן פ"ו מצוה שבין אדם למקום הוא ומברך עליו, וזה פשוט וברור בעזה"י...

64. מלאכי פרק ג

(טז) אַז נְדַבְּרוּ יְרָאִי יְקַנְּבֵנו אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וַיְקַשְׁבּוּ יְקַנְּבֵנו וַיִּשְׁמַע סֶפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לְיְרָאִי יְקַנְּבֵנו וְלַחֲשָׁבִי שְׁמוֹ:

65. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א

מאי ולחושבי שמו? אמר רב אשי: חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.

66. שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן שלא

...דבשלמא המצוה שהוא חייב בציווי הקב"ה אמרינן [ברכות ו' ע"א] חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, אבל במצוה שהוא מחוייב נגד אחרים אי אפשר לומר כן, דמחשבתו הטובה לא תועיל לאחרים...

67. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לב עמוד א

וכי הא דרבה בר רב הונא, דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה, אמר: איזול איחזי אי רתח אי לא רתח. ודלמא רתח, וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול! דמחיל ליה ליקריה.

68. רש"י מסכת קידושין דף לב עמוד א

ודלמא רתח - ואמר לאבוה מידי בריתחיה.
וקא עבר - רב הונא.
משום לפני עור - שגורם לבנו לחטוא.

69. תוספות מסכת קידושין דף לב עמוד א

דמחיל ליה ליקריה - וצריך לומר שהודיעו קודם לכן שלא יהא כמו נתכוין לאכול [בשר] חזיר ועלה בידו בשר טלה דאמר לקמן בפ' בתרא (דף פא:) שצריך מחילה וכפרה.

70. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פאה פרק א

[א]... כל המצות נחלקות חלוקה ראשונה לשנים, חלק במצות המיוחדות לאדם בעצמו בינו ובין ה' כגון הציצית והתפלים והשבת ועבודה זרה, וחלק במצות התלויות בתקינות יחסי בני אדם זה עם זה כגון האזהרה על הגניבה, והאונאה, והשנאה, והנטירה, והצוויו לאהוב זה את זה, ושלא נרמה זה את זה, ושלא יעמוד אחד ממנו על נזק השני, ולכבד ההורים והחכמים שהם אבות הכל...

71. מנחת חינוך פרשת יתרו מצוה לג

[ג] ומ"ע הוא ככל מצות שבתורה לענין תשובה דתשובה מכפר. ומכל מקום אני מסופק לפי המבואר בר"מ הלכו' תשובה ובש"ס דעבירות שבין אדם לחבירו לא מהני תשובה ולא יום הכפורים עד שירצה א"ח אם כאן במצוה זו של כיבוד דהוא נוסף דגזה"כ הוא דנוסף על כיבוד כל אדם דבאדם אחר אין איסור אלא לצערו וכאן מצוה לכבדו אם לא כיבדו אפשר דהיא רק מצות המקום ב"ה ולא בין אדם לחבירו דבין אל"ח אינו אלא במה שהוא שוה לכ"א אבל כאן הוא רק באו"א א"כ אינו אלא כמצות שבין אדם למקום ב"ה א"ד כיון שהשי"ת ציוה זו המצוה בין אל"ח הוי בין אדם לחבירו ולא מהני תשובה אם לא שירצה את אב ואם.

72. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף עה עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: כל מי שיש לו מעות, ומלוה אותן שלא בעדים - עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול, וריש לקיש אמר: גורם קללה לעצמו.

73. רש"י מסכת בבא מציעא דף עה עמוד ב

עובר משום לפני עור - שעולה על רוחו של לווה לכפור. קללה - כשתובעו וזה כופר הכל, מקללין אותו ואומרין שהוא דובר על צדיק עתק.

74. רמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק ב

הלכה ז

אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים ואפילו לתלמיד חכם אלא אם כן הלוהו על המשכון והמלוה בשטר משובח יתר, וכל המלוה בלא עדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וגורם קללה לעצמו.

75. שולחן ערוך חושן משפט הלכות הלואה סימן ע

סעיף א

אסור להלוות בלא עדים, ואפילו לתלמיד חכם, אלא אם כן הלוהו על המשכון...

76. שו"ת תורה לשמה סימן תז

+אם מותר לנסות המשרת אם הוא נאמן אע"פ שיש חשש לפ"ע. + שאלה אחד שיש לו משרת בן בית בביתו ורוצה לנסותו בענין הנאמנות שישליך מעות בחדר אחד מחדריו באופן שנראה למוצאם שלא הונחו שם בכוונה כי אם נפלו מבעה"ב בלא כונה ואז הוא שולח את המשרת ההוא לאותו חדר שביא לו חפץ ובוזה יראה שאם יגנבם ויקחם לעצמו אז ידע שהוא גנב ואם יביאם אליו או לא יקח מהם כלום אז ידע כי הוא נאמן או יעשה המצאה אחרת שישלח עמו מאה זוזים לחברו והוא ימסור בידו מאה ועשרה ויאמר לו בפיו תוליך מאה זוזים אלו לפלוני ויצוהו שיחזור וימנה אותם ויראה אם הם מאה שלמים ואז אם זה אחר שימנה אותם וימצאם יתרים יחזיר המותר לרבו אז ידע שהוא נאמן ואם יקח המותר לעצמו ויתן המאה להמקבל ה"ז גנב וכן יש לו עוד המצאות כאלו לנסות אותו בהם ונסתפקנו אם מותר לעשות המצאות כאלו לנסותו בהם כי אולי זה יגנוב ונמצא המנסהו עובר על לאו לפני עור לא תתן מכשול וכן נסתפקנו אם שרי לנסות את משרתו או את בנו בדבר ערוה. לדעת אם יתקפהו יצרו לעשות איסור ע"י המצאה שיעשה לו גם כן לנסיון או"ד דאסור לנסות בזה משום לפני עור דדילמא יחטא. יורנו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה סיונות כאלה אסור לעשות כי שמא זה יעבור ויחטא ונמצא זה עובר על לפני עור לא תתן מכשול כי הוא הביאו לידי מכשול ע"י המצאות שעשה לו...

...ודע כי אין לעשות תקנה לנידון השאלה שיקנה לו את הממון שהוא מנסהו בו קודם שינסהו ויזכה אותו לו ע"י אחר שלא בידיעתו שזכין לאדם שלא בפניו ונמצא אם גנב אח"כ את שלו הוא נוטל ואין כאן גניבה דזה אינו דאפ"ה כיון דלא ידע זה שזה הממון שלו הוא אלא לוקח אותו בתורת גניבה ה"ז עביד איסורא משום דאיהו לאיסורא קא מכיין ונמצא ג"כ זה מכשילו וראיה לזה ממ"ש בגמרא דקידושין דף פ"א ע"ב... דתניא אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים ר' עקיבה כי הוה מטי להאי פסוקא בכי אמר ומה מי שנתכוון לאכול חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוון וכו' ע"ש וכך איתא להאי ברייתא בנזיר דף כ"ג ע"ש ועי' הרמב"ם ז"ל בהלכות נדרים פ"ב ה"ח דפטור ממלקות ומכין אותו מכת מרדות ע"ש נמצא אע"ג דהתירא עבד כיון דאכוון לאיסורא ה"ז צריך כפרה וסליחה ואיך יכשילנו בזה...

77. שו"ת שרידי אש חלק א סימן נז

...מה שחקר לענין בעל עסקים שרוצה לנסות את אחד מעוזריו אם הוא איש נאמן ולכן רוצה להשליך איזה סכום כסף בחצר ולראות אם העוזר יקח לעצמו או יכריז ע"ז - לכאורה יש להביא ראי' מגמ' בבא מציעא ע"ה, ב: כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים, עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וגורם קללה לעצמו, וכתב שם רש"י: "שעולה על רוחו של לווה לכפור" (ומובא ברמב"ם ובשו"ע, כמצויין על הגליון), וכן בקידושין ל"ב, א: דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה ברי', אמר: איזיל [עמוד קסח] איחזי אי רתח אי לא רתח, ופריך, ודלמא רתח וקא עבר על לפני עור וכו'? ומשני, דמחיל לי' ליקרי'.

ולפי"ז גם בנידון דידן אסור לנסות את עוזרו ע"י השלכת כסף, שמא יקח את הכסף לעצמו ויעבור בעה"ב בלפני עור להכשילו באיסור גניבה, ואפילו אם יפקיר את הכסף כדי שלא להכשילו באיסור גניבה, אין זה פוטרו מעבירה של לפני עור, דהנה התוס' שם ד"ה דמחיל, כתבו: וצ"ל שהודיעו קודם לכן, שלא יהא כמו נתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, דאמר לקמן בפ' בתרא, שצריך מחילה וכפרה. מוכח, שגם באם מחל האב לכבודו ולא הודיע לבנו עובר האב על לפני עור, ובנדון דידן אי אפשר להודיע לעוזרו קודם לכן, שאם יודיעו יוכל העוזר לקבל את הכסף לעצמו בהיתר גמור ובטלה בחינתו של העוזר לנאמנותו...

78. חפץ חיים לשון הרע כלל ד

יא. ודע עוד עיקר גדול בענינים אלו, אם אחד רוצה להכניס את חברו בעניניו כגון לשכרו למלאכתו או להשתתף עמו או לעשות שידוך עמו וכל כהאי גוונא, אפילו לא שמע עליו עד עתה שום רעה, אפילו הכי מותר לדרוש ולחקור אצל אנשים על מהותו וענינו, אף דיכול להיות שיספרו לו גנותו אפילו הכי מותר, כיון דכונתו לטובת עצמו לבד כדי שלא יצטרך אחר-כך לבוא לידי היזק ולידי מצה ומריבה וחילול השם ח"ו. אך נראה לי שצריך שידוע למי ששואל מאתו עליו שרוצה לעשות שידוך עמו או כל עניני השתתפות וכנ"ל, ובזה לא יהיה עליו שום חשש איסור לא מפני שאלתו שהוא אין מתכוין לגנותו רק לטובת עצמו כאשר ביארנו (אך יזהר שלא יאמין את תשובתו בהחלטה מפני קבלת לשון הרע רק דרך חשש בעלמא לשמור את עצמו) וגם אין לו שום איסור מפני תשובת חברו דנימא דעבר בזה על לפני עור לא תתן מכשול, כי אף אם יספר עליו חברו את עוצם גנותו אין הוא עושה בזה איסור גם-כן כיון שגם הוא אינו מתכוין בתשובתו לספר גנותו של חברו רק הוא אומר האמת בכדי להיטיב עם זה השואל מאתו עצה בענין זה כאשר ביארנו במקום אחר דזה מותר מן הדין, אך מאוד יזהר שלא לגזם את הדבר יותר מכפי שהוא יודע את ברור הדבר, ועוד איזה פרטים הנצרכים לזה, ועיין לקמן בכלל ט' בהלכות רכילות מענין זה. אבל אם לא יודיע לחבירו את סיבת דרישתו, ויעשה עצמו כמתנכר, כדי שידוע לו טוב מהותו של אותו האיש, נראה פשוט דעובר בזה על לפני עור, שעל ידו יעשה חברו איסור אם יספר עליו דברים של דופי אפילו אם אמת הוא, כאשר ביארנו במקום אחר דאיסור לשון הרע הוא אפילו על אמת לכל הפוסקים, ולא ניתן להאמר רק אם מכוין שעל ידי סיפורו בגנותו יצמח מזה טובה לאחר אבל בלאו הכי לא, ואף שעל ידי ספורו נסבב טובה לאחר מכל מקום הוא לגנותו התכוין, על-כן צריך לעשות כמו שכתבנו.

79. חפץ חיים לשון הרע - באר מים חיים כלל ד

(מו) הוא לגנותו התכוין. והרי זה דומה לנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דאמרינן בנזיר דצריך כפרה, וגם על זה שייך לפני עור כדמשמע בקדושין (ל"ב ע"א) בתוספות ד"ה דמחיל ליה ליקריה עי"ש. ועוד נוכל לומר בפשיטות דזה מיקרי עלה בידו בשר חזיר משום דמשמע בכ"מ דבענינים כאלו תלוי העיקר בכוונה כאשר מבואר בבבא מציעא (דף נ"ח ע"ב) בגמרא לא צריכא אף על גב דדש ביה בשמיה ועיין ברש"י שם שפירש ולא הגיע לו שום ביוש אפילו הכי הוא לגנותו התכוין, הרי דעל כונתו בלבד איבד חלקו לעולם הבא, ולא יהא עדיף הכא מהתם על כל פנים לענין עצם האיסור, ועיין בחו"מ סימן תכ"א בהג"ה לענין היכא דלא נתכוין לבייש אותו.

80. של"ה עשרה מאמרות מאמר שלישי ורביעי

קסה. וכן נתבאר בגמרא במסכת (נדרים) [נזיר] פרק מי שאמר (ושמע) (כג א) זה לשונו: (כיוצא בו) [תנו רבנן], 'אישה הפרם וה' יסלח לה' (במדבר ל', יג), באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, שהיא צריכה כפרה וסליחה. וכשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק הזה, היה בוכה, ומה [מי] שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, צריך כפרה וסליחה, המתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה. ועוד שם, איסי בן יהודה אומר, 'ולא ידע ואשם ונשא עונו' (ויקרא ה', יז) [וכו'], על דבר זה ידו כל הדווים, עד כאן. והטעם, מפני היות הנפש הויה דקה ורוחנית, אצולה ממקום גבוה, כל דבר שיפגום האדם אפילו שוגג, מחשיך הנפש. והוא כמשל, השופך על בגדיו הלבנים והנקיים, קיתון של שמן או של דיו אפילו שוגג, שהכתם מחשיך הבגד ההיא. ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ט, ח) 'בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר'. וכן בא הרמז בפסוק (במדבר כב, לד) 'חטאתי כי לא ידעתי', רצה לומר, אף מה שלא ידעתי והנני שוגג, עם כל זה חטאתי, כי האדם מועד לעולם (בבא קמא ג ב), וצריך להתבונן בדרכים אשר הולך, שלא יהא נכשל אף בקטנה שבקטנות. ומכל שכן מי שהוא אדם חשוב צריך נטירותא יתירתא, וכל הגבוה ביותר עוד צריך ביותר.